

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.232
Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук,
професору Сас Людмилі Степанівні
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора сільськогосподарських наук, професора, завідувача
кафедри лісового і аграрного менеджменту Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника Карбівської Ульяни Миронівни на
дисертацію Мадриги Дениса Олександровича “Організаційно-
економічний механізм забезпечення виробників продукції тваринництва
концентрованими кормами” поданої на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 051 Економіка**

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і зумовлена сучасними тенденціями розвитку аграрного сектору економіки, необхідністю забезпечення продовольчої безпеки держави, підвищення ефективності функціонування тваринництва та формування стійкої системи кормозабезпечення в умовах воєнних ризиків, нестабільності аграрних ринків і трансформації логістичних ланцюгів. Вирішення проблеми організаційно-економічного забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами набуває особливої ваги в контексті зміцнення конкурентоспроможності аграрного виробництва, оптимізації використання ресурсного потенціалу та підвищення економічної результативності господарської діяльності. Дисертаційне дослідження спрямоване на розв'язання важливого науково-практичного завдання, результати якого мають значення як для розвитку економічної науки, так і для вдосконалення практики управління кормовиробництвом. Це зумовлює актуальність теми рецензованого дисертаційного дослідження.

Позитивною рисою дисертаційної роботи є її практична спрямованість. Автором запропоновано низку науково обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами, впровадження структурно-логічної моделі управління кормовими ресурсами, розвитку інтеграційних процесів у кормовиробництві та формування

агрокластера виробників кормів. Запропоновані рекомендації мають прикладний характер і можуть бути використані під час формування державної й регіональної політики розвитку кормовиробництва, у практиці господарювання аграрних підприємств, а також у науково-дослідній та освітній роботі.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Мадриги Дениса Олександровича виконана в рамках тем: Карпатського національного університету імені Василя Стефаника «Моделювання процесів управління в соціально економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2022–2027 рр.) – автором розроблено модель управління кормовими ресурсами та оцінено їх виробничу й економічну результативність; «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875, 2015–2025 рр.) – де автор розробив пропозиції щодо формування моделі кооперації та інтеграції учасників аграрного ринку шляхом створення агрокластера виробників кормів, що сприяє підвищенню ефективності функціонування кормовиробництва та розвитку регіонального аграрного сектору.

3. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна

До основних наукових результатів проведеного дослідження варто віднести наступні:

- запропоновано авторське тлумачення поняття «забезпечення потреб виробників продукції тваринництва у концентрованих кормах», під яким розуміється системно організований, економічно та технологічно обґрунтований процес формування, розподілу та стабілізації обсягу високоякісних концентрованих кормів, який забезпечує раціональне та безперервне задоволення їх потреб із урахуванням регіональної специфіки, сезонної мінливості, логістичних потоків, коливань на ринку зернової сировини та впливу військових, інфляційних та ресурсних ризиків (с. 38);

- удосконалено методичний підхід до вивчення забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами, що базується на інтеграції інструментів економічного аналізу, прогнозування, стратегічного управління, цифрового моніторингу виробничих процесів та оцінювання екологічних і ринкових чинників, що забезпечує комплексне обґрунтування управлінських рішень у сфері кормовиробництва (с. 69);

- набули подальшого розвитку концептуальні положення щодо екологізації кормовиробництва шляхом обґрунтування комплексної системи

екологічного моніторингу, яка охоплює контроль стану природних ресурсів, ефективності використання енергетичних ресурсів, поводження з виробничими відходами, застосування відновлюваних джерел енергії та збереження біорізноманіття, що створює передумови для підвищення екологічної стійкості галузі (с. 86);

– здійснений автором комплексний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку виробників продукції тваринництва як споживачів концентрованих кормів, який дав змогу виявити закономірності функціонування галузі, оцінити середні витрати кормів на годівлю 1 голови тварин й обґрунтувати стратегічні напрями розвитку системи кормозабезпечення (с. 93-109);

– розроблена автором модель управління кормовими ресурсами (с. 127-129), яка системно поєднує процеси планування кормової бази, визначення потреби в кормах, оцінювання рівня забезпеченості, раціонального використання кормових ресурсів та аналізу їх економічної ефективності, що створює науково обґрунтовану основу для стратегічного планування й прийняття управлінських рішень у сфері тваринництва;

– проведена автором комплексна систематизація розвитку ринку концентрованих кормів за групами його учасників (с. 151) дозволила визначити пріоритетні напрями підвищення ефективності функціонування галузі та обґрунтувати заходи щодо посилення взаємодії між виробниками кормів, великими сільськогосподарськими підприємствами, державою, особистими селянськими господарствами та міжнародними партнерами;

– розроблений автором концептуальний підхід до інтеграції суб'єктів ринку концентрованих кормів (с. 159), який комплексно охоплює вертикальну, горизонтальну, кооперативну, фінансову та технологічну інтеграцію та має наукове підґрунтя для підвищення ефективності функціонування ринку кормів і розвитку партнерської взаємодії його учасників;

– технологічні рішення щодо силосування жому в полімерних рукавах, використання ферментованої кукурудзяної пасти, сирого жому, впровадження яких забезпечує збереження поживної цінності кормів, зниження витрат на комбікорми й енергоресурси, поліпшення поїдання кормів тваринами та підвищення економічної ефективності виробництва молока і м'яса (с. 187-198);

– удосконалено організаційно-економічний механізм забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами, який ґрунтується на інтеграції організаційної, економічної, технологічної та

цифрової складових із урахуванням впливу зовнішнього середовища, ресурсного забезпечення та інноваційного потенціалу (с. 206);

– набули подальшого розвитку положення щодо визначення чинників впливу на забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами шляхом їх комплексної систематизації за нормативно-правовими, інституційними, економічними, організаційно-інформаційними, виробничо-господарськими та екологічними складовими (с. 264-269), що дало змогу визначити можливості й загрози розвитку кормовиробництва та обґрунтувати пріоритетні напрями підвищення ефективності функціонування галузі (с. 59).

Усе вище зазначене, а також відповідний рівень наукової новизни одержаних результатів дають підстави позитивно оцінити дисертаційну роботу автора.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розвитку наукових положень щодо формування організаційно-економічного механізму забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами, поглибленні понятійно-категоріального апарату дослідження, удосконаленні методичних підходів до оцінювання ефективності функціонування системи кормозабезпечення, а також розробленні структурно-логічної моделі управління кормовими ресурсами та концептуальних засад формування агрокластера виробників кормів.

Практичне значення отриманих результатів підтверджується їх впровадженням у діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та закладу вищої освіти. Зокрема, структурно-логічна модель управління кормовими ресурсами використовується Департаментом агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації для вдосконалення системи організації кормозабезпечення виробників тваринницької продукції; рекомендації автора застосовано Лисецькою селищною радою Івано-Франківської області при розробленні програм підтримки аграрного сектору та визначенні стратегічних напрямів розвитку кормовиробництва; наукові розробки використовуються ТзОВ «ГАДЗ-АГРО» під час стратегічного планування виробництва концентрованих кормів і оцінювання економічної ефективності діяльності підприємства. Теоретико-методологічні положення дисертації впроваджені в освітній процес Карпатського національного університету імені Василя Стефаника під час викладання дисципліни «Економічна діагностика підприємств». Це свідчить про належний рівень

практичної апробації отриманих результатів та їх прикладну значущість для розвитку аграрного сектору економіки.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та підтверджуються використанням сучасного методичного інструментарію економічних досліджень. Автором застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, що забезпечило системний підхід до розкриття проблематики функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення виробників тваринницької продукції концентрованими кормами.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням офіційних статистичних матеріалів, нормативно-правових актів, даних органів державного управління, матеріалів сільськогосподарських підприємств, а також застосуванням SWOT-аналізу та методу множинного регресійного аналізу для виявлення факторів впливу на обсяги виробництва кормів Івано-Франківської області, що дозволило сформулювати науково обґрунтовані висновки й практичні рекомендації. Наукові положення характеризуються внутрішньою логічною послідовністю, а сформульовані рекомендації ґрунтуються на результатах комплексного аналізу сучасного стану розвитку кормовиробництва та системи забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами.

Висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, є достатньо обґрунтованими, логічно послідовними та достовірними, що забезпечується комплексним використанням сучасного методичного інструментарію економічних досліджень. Наукові результати отримано із застосуванням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів, серед яких абстрактно-логічний, системний, економіко-статистичний, інституційний, економічний аналіз, SWOT-аналіз, метод формалізованих розрахунків, метод множинного регресійного аналізу, а також методи порівняльного аналізу. Застосування зазначених методів дало змогу всебічно дослідити організаційно-економічні засади забезпечення виробників тваринницької продукції концентрованими кормами, оцінити вплив економічних, інституційних та виробничих чинників на розвиток кормовиробництва, визначити потребу в концентрованих кормах, обґрунтувати напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму та побудувати економетричну модель факторів, що визначають обсяги виробництва кормів. Для статистичного опрацювання даних

використано програмний пакет Statistica, що підвищує достовірність отриманих результатів.

Інформаційну основу дослідження становлять офіційні матеріали державної статистики, нормативно-аналітичні документи Міністерства економіки України, матеріали спеціалізованих установ у сфері агропромислового виробництва та контролю якості кормової сировини, дані міжнародної аналітичної платформи Expert Insights, а також результати власних досліджень автора й праці вітчизняних та зарубіжних учених. Це забезпечує належний рівень об'єктивності, репрезентативності та наукової достовірності сформульованих у дисертації положень, висновків і рекомендацій.

6. Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача

За темою дисертації автором опубліковано самостійно та у співавторстві 8 наукових праць, зокрема: 4 наукових статей в наукових збірниках та журналах, що включені до наукометричних баз, 4 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг друкованих аркушів становить – 4,53 друк. арк, у тому числі автора – 3,90 друк. арк. Основні результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію шляхом їх представлення та обговорення на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях, де отримали позитивну оцінку наукової спільноти.

Аналіз наукових публікацій Д.О. Мадриги вказує на достатньо повне висвітлення основних положень і результатів дисертаційної роботи. Опубліковані праці відображають наукову новизну дослідження, удосконалені теоретико-методичні положення, розроблені організаційно-економічні підходи та практичні рекомендації, що становлять зміст дисертації.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою та науковими публікаціями автора порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. Робота містить належні посилання на використані наукові джерела, оформлені відповідно до встановлених вимог. Висновок підтверджується довідкою про результати перевірки публікацій здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії щодо дотримання академічної доброчесності.

7. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Д.О. Мадриги є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретичному, методичному та практичному рівнях. Структура роботи є логічною, зміст повною мірою відповідає сформульованій меті та поставленим завданням дослідження. Отримані наукові результати характеризуються науковою новизною, мають достатній рівень аргументованості та відповідають предмету дослідження.

Дисертація оформлена відповідно до встановлених вимог, а її зміст свідчить про здатність автора самостійно здійснювати наукові дослідження,

формулювати наукові положення, висновки та практичні рекомендації. За своїм змістом, структурою, рівнем наукової новизни та практичною цінністю робота відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Робота виконана на достатньому теоретико-методологічному рівні, проте, слід зауважити наступні дискусійні питання:

1. Автор надмірно акцентує увагу на деталізації окремих напрямів збільшення виробництва кормів (с. 62-63), тоді як їх практична значущість була б більш переконливою за умови проведення порівняльної оцінки економічної ефективності та визначення пріоритетності впровадження кожного із запропонованих заходів.

2. У роботі детально проаналізовано систему показників оцінювання якості, обсягів виробництва та ефективності функціонування виробників кормів (с. 72), проте запропоновані індикатори переважно мають описовий характер. Доцільно було б доповнити їх інтегральним показником або методикою комплексного оцінювання, що дозволить здійснювати їх порівняльний аналіз.

3. Дискусійним є положення автора щодо оцінки впливу глобальної концентрації виробництва кормів і вертикальної інтеграції міжнародних компаній на перспективи розвитку вітчизняного кормовиробництва, що потребує додаткового обґрунтування з урахуванням сучасних геополітичних викликів та специфіки функціонування аграрного сектору України (с. 142-143).

4. Окремі положення щодо пріоритетності розвитку вертикально інтегрованих структур потребують доопрацювання, адже оцінка їх ефективності має враховувати як потенційні економічні переваги так ризики надмірної концентрації виробництва, інвестиційні обмеження та специфіку функціонування малих і середніх аграрних підприємств (с. 160-161).

5. Аналітична цінність дослідження була б ще вищою за умови доповнення аналізу динаміки поголів'я тварин і виробництва продукції тваринництва порівнянням із середніми показниками по регіонах України або країнах ЄС, що дало б можливість об'єктивніше оцінити масштаби виявлених тенденцій (с. 152).

Зазначені дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованого дисертаційного дослідження.

9. Загальний висновок

Дисертаційна робота аспіранта Мадриги Дениса Олександровича “Організаційно-економічний механізм забезпечення виробників продукції тваринництва концентрованими кормами” за спеціальністю 051 Економіка відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою

Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) та вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її автор Мадрига Денис Олександрович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент

доктор сільськогосподарських наук,
професор, завідувач кафедри лісового
і аграрного менеджменту
Карпатського національного
університету ім. Василя Стефаника

Уляна КАРБІВСЬКА